

Events, Meetings and Reports

Publish but don't Perish. Научните стандарти в списанията за хуманитарни и социални науки

Publish but Don't Perish. The Scientific Standards in the Journals for Humanities and Social Sciences

Magdalena Kostova-Panayotova*^a

[a] South-West University "Neofit Rilski", Blagoevgrad, Bulgaria.

Резюме

Статията разглежда състоянието на научните стандарти и трудното включване на българските научни списания в глобалната мрежа за реферирание и индексирание, както и необходимостта от регулиране на авторските практики чрез единни критерии и нормативно научно поведение, както и необходимостта от визуализиране на българската наука и признаването ѝ в широк научен контекст. Фокусът е върху казуси и проблеми, свързани с хуманитарни и социални списания, тъй като включването на хуманитарни изследвания в глобалната референтна система изостава от научните публикации. Разгледани са и причините, които водят до неравносечно присъствие на изследвания от точните и от социалните науки. Посредством конкретни казуси са представени някои проблемни моменти за българските списания, свързани с процеса на сляпо рецензиране, етиката на публикуване и библиографския раздел.

Ключови думи: научни стандарти, световна система за реферирание, хуманитарни и социални изследвания

Abstract

The article examines the state of scientific standards and the difficult inclusion of Bulgarian scientific journals in the global referencing and indexing network, as well as the need to regulate

author practices through uniform criteria and normative scientific behavior, as well as the need to visualize Bulgarian science and its recognition in a broad scientific context. The focus is on case studies and issues related to humanities and social sciences journals, as the inclusion of humanities research in the global referencing system lags behind scholarly publications. The reasons for this, which lead to the unequal presence of research from the exact sciences and from the social sciences, are also examined. Based on the material from specific case studies, some problematic moments for Bulgarian journals are presented, related to the process of blind peer review, the ethics of publication and the bibliographic section.

Keywords: scientific standards; world referencing system; humanities; social studies.

Table of Contents

“Publish or perish“

Научното рецензиране

Етика на публикуване

Абстракт и библиография

References

Psychological Thought, 2022, Vol. 15(2), 233-242, <https://doi.org/10.37708/psyct.v15i2.766>

Received: 2022-08-31. Accepted: 2022-10-02. Published (VoR): 2022-10-31.

Handling Editor: Natasha Angelova, South-West University "Neofit Rilski", Blagoevgrad, Bulgaria.

*Corresponding author at: South-West University "Neofit Rilski", Blagoevgrad. E-mail: panayotova@swu.bg

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Макар да не подлежи на съмнение, че науката е свобода на избор, методология, решения и др., всеки научен труд, всяка научна разработка съблюдава норми на явяване на достиженията и резултатите от изследванията, етични принципи, стандарти на представяне на информацията. Без следване и спазване на подобни норми, без нормативизирано научно поведение научният свят не може да има гаранция за оригиналност на научния принос, за развитие на науката, за формиране на единни научни и етични ценности.

Днес всяко научно изследване доказва стойността си сред сродни изследвания в сериозна конкурентна среда. Един научен текст не става явление, когато бъде написан, а когато придобие публичност, когато е заявен в световната система за рефериране, индексирание и оценяване, която има повече от стогодишна традиция (вж. повече по темата в статията на [Toshev 2008, p.132](#)). Подаването на резултатите от научния опит в

международната периодика, от една страна, е възможност за разпространение на научните знания и опит. От друга страна, в конкурентния научен свят е и възможност за отсяване на значимите изследвания според получените резултати и заключения. И не на последно място – научните статии играят съществена роля и в образоването на младото поколение учени, свързани са с приемствеността.

В контекста на дигитализацията на съвременната епоха и хуманитарната наука днес е невъзможна без използването на новите технологии, без появата си в интернет, без публичност и достъпност. Нещо повече: към хуманитарните и социалните изследвания се задават същите критерии, както към точните науки по отношение на появата им в международното изследователско поле.

В този текст ще се спра само на казуси и проблеми, свързани с хуманитарни и социални изследвания, първо, защото в това отношение наличната литература по въпроса е доста оскъдна и второ, защото като че ли по условие стандартите за научните статии в областта на медицинските или химическите науки са много по-ясно и по-отдавна установени.

“Publish or perish“

След приемането на нормативни актове, узаконяващи наукометричните показатели във всички области на науката, чрез които се оценява и самата научна продукция на висшите училища, и на отделния преподавател, публикуването на научни изследвания в първични международни бази данни, визуализиране на научната продукция, излизането ѝ от регионалната „зона на комфорт“ беше зададено в императивен стил - както гласи една от базите данни “Publish or perish“ („Публикувай или умри“). При това съвсем не е без значение в каква (международна) база данни се публикува, защото публикацията на научен материал в така наречените маргинални списания буквално го обрича на невидимост....т.е. пак на смърт. Или поне такава е идеята, споделяна в насоките на МОН, за които обаче автори като проф. Тошев говорят и пишат повече от десетилетие.

Като цяло този „ритник“ с узаконяване на наукометричните показатели е необходим: във всяка една област е важно да се регламентират авторските практики и да има единни критерии, необходима е и адекватна оценка на приноса, която оценка да е колкото се може по-независима. Няма съмнение, че ако липсва разпознаваемост в широк научен

контекст, ако няма цитируемост на изследванията, нищо не доказва, че съответното изследване има някакъв научен принос.

Оттук обаче започват и трудностите. Известно е и че преди десет-двайсет години наличието на списания от хуманитарния и социалния профил в Scopus и Web of science беше в пъти по-малко от списания, посветени на биологията или медицината, напр. От друга страна, по времето на социализма голяма част от учените хуманитаристи, отделени в тъй наречения Източен блок, просто не познаваха международните стандарти за научна дейност. И наслоените стереотипи много трудно се преодоляват и до днес.

Трети фактор, който трябва да се отчита е, че и публикацията на автори хуманитаристи в списания на Thomson Reuters (както преди се наричаше) пак поставя техните статии в директорията „Arts & Humanities” , т. е. по условие не получават импакт фактор (вж. [Toshev, 2016, pp. 228-229](#))

Както е известно, хуманитарните и социалните науки изостават по отношение на научните публикации в международните бази данни, особено в режим Open access и причините за това донякъде са и обективни (например някои славистични и старобългаристични списания, базирани в немскоезичния ареал, изрично изискват статиите, представени за публикация в тях, да не бъдат качвани по никакъв начин в интернет пространството. Други списания държат само на «хартиения» си облик).

В хуманитарните области поради спецификата им и сега значително по-ограничен е достъпът до индексирани издания (така например българистичните издания в световните бази данни като Scopus и Web of science са крайно малко), което поставя в неравноправно положение не само тези научни области, но и цели висши училища, подложени на рейтинговата система ([Dimitrova, 2018](#)). В този смисъл, ако не се отчитат спецификите на отделните научни сфери, може да се стигне до сериозни пречки пред българските хуманитарни и социални изследвания, както и по отношение на академичното израстване на българските учени от тези области.

Разбира се, в точните науки публикуването на материал, написан на новия «лингва франка», е много по-лесно, докато славистичните изследвания по презумпция са най-важни за учените в славистичния ареал и като правило дори да излизат в западни списания, невинаги са на английски език. И това е валидно не само за български статии. Но истината е, че никоя от базите Scopus и Web of science не изисква непременно

публикуване на материала на английски език, стига да са спазени стандартите за написане, етика, абстракт и библиография.

Аз обаче няма да се впускам в дискусии за наукометрията, което би било друго изследване, по-скоро ще се спра на някои стандарти и проблеми при публикуването на научен материал в хуманитарни и социални списания.

Научното рецензиране

В дългогодишната ми практика на главен редактор на сп. «Езиков свят (Orbis linguarum)» съм се сблъсквала с немалко казуси, които нямат еднозначно решение, както и с такива, които показват сравнителната неподготвеност на този тип български списания, както и на учените хуманитаристи за новата научна реалност. Днес малко са българските учени, които не приемат идеята за визуализация на българската наука по принцип и биха искали да създават текстове, които да се четат само от тясна група техни колеги.

В същото време не са малко пишещите, които не подозират за собствения научен инструментариум и спецификата на двойното сляпо (double blind) рецензиране или пък правят всичко възможно, за да ги оценяват само познати колеги (известно е, че в някои платформи подаващият статия автор може да предложи рецензенти на своя текст), не разбират защо не се публикуват техните титли и звания (което е нарушение на разбирането за равнопоставеност в науката) или пък реагират на всяка бележка на независимите рецензенти с обида. Отсяването на полезното знание е изключително важно за признанието на даден научен текст, за създаване на репутация на надеждност и доверие. А „научната репутация е нещо като гаранция за надеждност, тя е качество на оценяващия и мерило за степента, в която колегите му го възприемат като заслужаващо уважение и доверие“ (Gradinarov, 2016, p.44).

Акцентът върху обема на продукцията, вместо върху нейното качество, който напоследък болезнено усещат всички изследователи в България, застава много колеги да отчитат трескаво брой публикувани статии, при това да търсят непременно тъй наречените вторични бази данни, а не маргинални списания, защото публикуването в такива списания, както стана дума, не им носи нужните точки. Кирилова и Бояджиева в статията си „Рисковете в научното публикуване и проблемите на научната комуникация – резултати от едно изследване“ посочват някои сериозни опасности, с които редакторите на научни списания се сблъскват (Kirilova & Boyadzhieva, 2020, pp. 143-144). Първо, в

желанието си да получат бърза и положителна рецензия някои автори, които посочват желани рецензенти, което определени системи за подаване на ръкописи позволяват (Scolar One например). Второ, освен опасността за дискредитиране на сляпото рецензиране, Кирилова и Бояджиева показват и възможността недобросъвестни автори да си направят фалшиви профили, откъдето сами да подадат рецензия за собствения си текст (Kirilova & Boyadzhieva, 2020).

Разбира се, в някои случаи, при много тесни научни области наистина има нужда от по-специални рецензенти, но ангажимент на редакторите е да проверят всеки бъдещ рецензент и неговия профил в научната среда, а в много случаи редакторите могат и да не се съобразят с желанието на автора. В този смисъл за едно научно списание е от голяма важност наличието и непрекъснато обогатяване на системата от рецензенти от различни университети и държави, на утвърдени имена в различни области от хуманитарните и обществените науки.

Препоръките, които дават рецензентите, най-често са да се публикува без промяна, да се публикува след известни корекции или да не се публикува, защото няма приносност, оригиналност, езикът е схематичен и други.

Разбира се, тук стигаме до проблема кой оценява и каква е неговата обективност, но именно системата реер review - double blind дава възможност да се избегне рецензиране, в което да се намесят извъннаучни фактори като лични конфликти, завист или недобросъвестност. Освен това редакторът винаги може да привлече и нов рецензент при съменение за подобен тип влияния. Даже рецензията да не демонстрира компетентност на добро ниво, златен стандарт е авторът да не реагира обидно спрямо рецензента (Toshev, 2008).

Самото научно рецензиране най-често е трудоемко, отговорно и неблагодарно, защото въобще не се заплаща или заплащането е символично. С оглед на значимостта на визуализирането на научните изследвания много български колеги все пак приемат да го извършват, но често без ентузиазъм, което е доказателство, че ако искаме да има мотивация за сериозна база от рецензенти, е крайно време да се помисли за стимулиране в тази посока, например в минималните научни стандарти то да бъде заложено като възможност за точкуване при академично израстване.

Етика на публикуване

Сериозните научни списания не само в областта на хуманитарните и социалните науки публикуват на страницата си етични правила, чието спазване гарантира честното и професионалното отношение при публикуването на материали. Изискването е да се предоставят оригинални авторски материали, непубликувани другаде. Важна роля за спазване на научните стандарти има преодоляването на недоброръководната авторска практика един материал да се подава в няколко списания с оглед на по-бързото му публикуване. Има дори случаи, когато научната статия е публикувана, но в маргинално списание, непопадащо в световните бази, или в научен сборник и авторът, разчитайки, че няма да бъде открита публикацията, го праща отново за публикуване – този път в списание, което ще му донесе точки. И в повечето случаи авторите далеч не са български колеги. Тук идва и отговорността за проверката на материалите от редакционния екип, а на такъв автор е редно да му бъде отказана следваща публикация. По-рядко, но се среща и некоректно цитиране, с цел омаловажаване на заслугите на предходни автори, публикували по темата. Именно затова в етичните правила на списанието би следвало да бъде регламентирана публикационната почтеност, както и отговорността на автора за непосочени цитати.

Друг казус за редакторите създава получаването на материал, който в голямата си част (над 40 процента) е вече публикуван другаде или разделянето на един материал на няколко части с оглед създаването на няколко публикации – практика, която не се приема от сериозните научни списания. При това много често се стига до автоцитати, за да се поясни връзката с по-ранна статия или с оглед на себепрекламиране – момент, който също е част от лошата практика, която етиката не бива да допуска. Известно е например, че Scimago Journal & Country Rank (<https://www.scimagojr.com/>) измерва и количеството на автоцитати в едно научно списание и процентът над 20 носи „черни точки“ за научното списание.

Абстракт и библиография

Като изключим заглавието, чиято роля е изключително важна с оглед сполучливото определяне на съдържанието на текста, научната статия започва своето представяне с абстракта и го завършва с библиографията. И двата компонента са от изключителна важност за научния текст. Прието е в световната система за рефериране, индексирание и оценяване абстрактът (най-често на английски) да бъде едно представително изложение

за смисъла и научния принос на статията, да заинтригува читателя, така че той да поиска да прочете целия текст. В този смисъл абстрактът не може да се състои от едно изречение. Случвало ми се е да срещам неразбиране на колеги, за които абстракт от 200-250 думи е излишен. Но особено когато статията е написана на български език, например, е изключително важно учени от различни страни да придобият представа за претенциите на автора за значимост на текста, а това може да стане само ако абстрактът е наистина представително изложение на приноса на статията.

Библиографията е сред най-важните елементи на научния труд. Без подробна, пълна и добросъвестно подбрана използвана литература научният текст не може да претендира за професионализъм, а непълната библиография ограничава възможностите за справка и така поражда недоверие в научните резултати. Именно затова е добре в библиографията да присъстват източници гарантирано достъпни, а ако се използват електронни ресурси, непременно да бъде указана последната дата на достъп до съответния текст (известно е, че в интернет пространството често тези източници изчезват след определено време по различни причини). Често млади учени се опасяват, че ако използват много източници в библиографията, това няма да звучи добре. Истината обаче е, че бедна библиография по мащабна тема изглежда непрофесионално.

Доколкото българските научни списания трябва да извървят дълъг път, за да се откъснат от практики, които (бидейки не само български) създават пречки пред попадането им в мащабното поле на международната наука, отговорност и на държавата, и на учените е следването на установени международни стандарти, които да спомагат не на думи, а на дела за разпознаваемост на българската наука и за приобщаване на българските учени към световния процес на знание. В това отношение стимулирането за следването на подобни стандарти трябва да върви ръка за ръка със съобразяването със спецификата на изследванията в полето на хуманитаристиката и другите обществени науки.

Защото няма нищо по-страшно от буквализма и директното пренасяне на изисквания от една област в друга, но и по-страшно от тъй наречената сурогатна наука, която си е самодостатъчна и смята, че може да стъществува и да се развива извън големия свят на науката. Големият проблем на научните издания в областта на хуманитаристиката е в намирането и спазването на крехкия баланс. Или иначе казано, да публикуваш, но с темповете на реалното научно изследване, без надвиснал дамоклев меч, уважавайки и търсейки споделеното знание.

Funding/Financial Support

The author has no funding to report

Other Support/Acknowledgement

The author has no support to report.

Competing Interests

The author has declared that no competing interests exist.

References

- Gradinarov, B. (2016). Nauchnoto recenzirane – mezhdur filtyra i cenzurata. [Scientific reviewing – between the filter and censorship]. *Nauka*, 1. Sofia.
- Dimitrova, D. (2018). Aktualni pravni aspekti na referirane i indeksirane na nauchni publikacii v Bulgaria. [Actual legal aspects of the reference and indexing of scientific publications in Bulgaria]. *MPRA*, Munich. <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/93883/>
- Kirilova, S., & Boyadzhieva, E. (2020) Riskovete v nauchnoto publikuvane i problemite na nauchnata komuniakacia – rezultati ot edno izsledvane. [Risks in academic publishing and problems of scientific communication – survey results]. *Bulgarian Journal of Science and Education Policy (BJSEP)*, 14(1). Sofia.
- Toshev, B. (2008). Uspeshnata nauchna publikacia – mezhdunarodnite standarti i greshkite v bylgarskata praktika. [The successful scientific publication: the bulgarian practice against the international standards]. *BJSEP*, 2(2), 131-148. Sofia.
- Toshev, B. V. (2016). Balgarskite nauchni spisania: aktualni problemi. [Bulgarian scientific periodicals: actual problems]. *Bulgarian Journal of Science and Education Policy*, 10, 213-233. Sofia.

About the Author

Magdalena Kostova-Panayotova graduated in Bulgarian Philology and Journalism at the University of St. Kliment Ohridski. She is a full-time professor of Russian literature at SWU "Neofit Rilski", Blagoevgrad. Her interests are in the field of literary theory. She is the Editor-in-Chief of the journal "Ezikov sviyat – Orbis Linguarum" [Linguistik world]. Prof. Kostova-

Panayotova is a member of the editorial board of the journal "Drugoe polusharie", Moscow; the editor of "LiterNet" online journal; the editor of "Public Republic", Frankfurt, and a member of many other international editorial boards. Area of publications and interests – literary theory, Slavic literature, Balkan literature, comparative literary studies, media. Prof. Kostova-Panayotova is the Dean of the Faculty of Philology, and she is a follower and proponent of the idea for exploring the best publication practices in scientific journals all over the world.

Coresponding Author's Contact Address [\[TOP\]](#)

South - West University, Faculty of Philology,
66 str, Ivan Mihajlov,
2700 Blagoevgrad, Bulgaria.
Email: panayotova@swu.bg